

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1472-1488, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

SEVİNÇ ÇOKUM'UN ROZALYA ANA ADLI HİKÂYESİNDE EŞDİZİMSEL ÖRÜNTÜ GÖRÜNÜMLERİ VE KELİMELERİN DUYGU DEĞERİ ÜZERİNE

İlker AYDIN*

Geliş Tarihi: Nisan, 2020

Kabul Tarihi: Eylül, 2020

Öz

Ölçünlü dilin en gelişmiş alanlarından birini oluşturan edebiyat dili, dilin günlük kullanım kalıplarının sınırlarını zorlayarak kendine özgün bir yol arar. Bu arayış kadın yazarların kaleminde daha belirgin ve özenli bir görünüm kazanır. Bu çalışmada, *Rozalya Ana* adlı hikâyesi incelenen Sevinç Çokum'un eserleri buna en iyi örnektir. Sevinç Çokum, sosyal olayların insanın iç dünyasında meydana getirdiği yansımaları etkili dil kullanımıyla eserlerinde ustaca yansıtır. *Rozalya Ana* adlı hikâyede, İkinci Dünya Savaşı sonunda Stalin tarafından Orta Asya'nın ıssız topraklarına sürgüne gönderilen Kırım Türklerinin tekrar kendi topraklarını yurt edinmeleri konu edilir. Bu araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan metin dilbilimi, iletişim işlevi taşıyan dilsel birimler olarak tanımlanan metinleri, dil bilgisi ve metin dilbilgisinin ötesinde, yakınlık, uyumluluk, dış dünya ya da gönderge düzlemiyle ilişkileri açısından bağlaşıklık, bağdaşıklık-tutarlılık gibi ilkeler uyarınca belirlemeyi, bu alanda biçimsel bir tanımlama ortaya koymayı amaçlayan dil bilimi dalıdır. Nitel araştırma yönteminin doğası içinde gerçekleştirilen bu çalışmada, metin dilbiliminin ortaya koyduğu yineleme, eşdizimsel örüntü gibi temel yaklaşım ve kavramlardan yararlanılarak *Rozalya Ana* adlı hikâye yorumlanmış, sözcüklerin duygu değerine değinilmiş, ayrıca yazarın dil ve üslubu üzerinde de durulmuştur. Göç, soğuk, baskı gibi motiflerin öne çıktığı metinde, eseniksiz sözcüklerin esenlikli sözcüklerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sevinç Çokum, *Rozalya Ana*, eşdizimsel örüntü, sözcüklerin duygu değeri.

ON THE COLLOCATION VIEWS AND EMOTION VALUES OF THE WORDS IN THE STORY OF SEVİNÇ ÇOKUM NAMED ROZALYA ANA

Abstract

Literary language, which constitutes one of the most advanced areas of the standard language, searches for a unique way by pushing the limits of the language's daily usage patterns. This quest gains a more distinct and attentive look in the pen of female writers. In this study, the works of Sevinç Çokum which we are going to examine her story named *Rozalya Ana*, are the best examples for this area. Social events, which makes individual effects on people, is projected greatly by Sevinç Çokum works, with an effective language use. In the story named *Rozalya Ana* the Crimean Turks, who were exiled to the desolate lands of Central Asia by Stalin at the end of the Second

* Doç. Dr.; Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ilkaydin67@hotmail.com

World War, are storied their returning to own land again. Text linguistics, which forms the theoretical framework of this research, is a branch of linguistics that aims to identify texts defined as linguistic units with a communication function in accordance with the principles such as cohesion and coherence in terms of their relationship with the proximity, compatibility, outside world or the plane of reference beyond grammar and text grammar, and to provide a formal definition in this field. In this study, carried out in the nature of the qualitative research method, the story called *Rozalya Ana* was interpreted by using basic approaches and concepts such as repetition and collocation pattern revealed by text linguistics, the emotional value of used words has been mentioned, and the language and style of the author were also emphasized. In the text, where motifs such as migration, cold and pressure come to the fore, it was determined that the words not euphories are more than word euphories.

Keywords: Sevinç Çokum, *Rozalya Ana*, collocation, emotion value of the words.

Giriş

Araştırmanın kuramsal dayanaklarından birini oluşturan metin dilbilimi, metinleri iletişim sistemleri olarak ele alan dil biliminin bir dalıdır. Asıl amacı metnin dil bilimsel yapısını ortaya çıkarmak ve tanımlamaktır. Yazılı söylem analizi olarak da bilinen metin dilbilimi, metinleri cümle düzeyinin ötesinde, genellikle durumsal bağlamlarına göre çözümlenmeye çalışır. Metin dilbilimi, metinlerin bağdaşıklık, tutarlılık, konuların ve yorumların dağılımı ve diğer söylem yapıları gibi yönlerine bakarak; bilginin, cümleler içinde ve arasında nasıl aktığına odaklanmaktadır. Torusdağ ve Aydın'ın (2018, s. 4) vurguladığı gibi metin dilbilimi, anlamın ortaya çıkarılmasında tümce ötesi dil çalışmalarından yola çıkarak metinsel ilişkileri bütüncül bir bakış açısıyla ele alır. Bu anlayışla metne yaklaşan metin dilbilimi, her türlü dil olgusunu metin yapan ölçüt ve kuralları belirleyerek, metin türleri arasındaki farklı yapısal ve işlevsel özelliklere vurgu yapar. Metinlerle gönderimde buldukları gerçek olgular arasındaki ilişkileri araştırarak, metinlerin çok katmanlı anlamsal yapılarını saptar. Metin dilbilimi, metinlerin dilsel ve içeriksel olarak nasıl kurgulandıklarını, kullanıldıkları bağlama göre üstlendikleri işlevleri belirlemeye çalışır ve bunları uygulamalı örneklerle gösterir.

Beaugrande ve Dressler'e (1981) göre bir tümce dizisinin metin olabilmesi için, kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirlerine; bağlaşıklık (cohesion), bağdaşıklık-tutarlılık (coherence) ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturması, belli bir amaçla (intentionality) üretilmiş olması, kabul edilebilirlik (acceptability), bilgisellik (informativity), durumsallık (situationality), metinlerarası ilişkiler (intertextuality) gibi ölçütlere sahip olması, başı ve sonu kesin çizgilerle belirlenmiş yazılı ya da sözlü bir dilsel ürün olması gerekir. Metin, metinselliğin bu yedi standart ölçütünü içeren çok katmanlı iletişimsel bir oluşumdur. Bu ölçütlerden 'bağlaşıklık' ve 'bağdaşıklık', metindilbilimsel incelemelerde ana yapıyı ortaya koymada en çok başvurulan ölçütlerdendir. Bağlaşıklık metnin küçük ölçekli yapısıyla yani, ardışık sözcükler arasındaki dilsel bağıntılar ile ilintiliyken, bağdaşıklık metnin büyük ölçekli yapısıyla yani, metindeki sözcüklerin anlamsal bir bütünlük içinde algılanmasını düzenleyen mantıksal bağıntılar ile ilintilidir (Aydın ve Torusdağ, 2014, s. 109).¹

¹ Ayrıca bkz. Torusdağ ve Aydın (2018). *Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Sözlüksel alan, motif, izlek

Kelime hazinesinin edinimi ve bilişsel süreç hakkında fikir yürüten Alman dilbilimci Trier'e (1931) göre bir kelime ait olduğu sözlüksel alan içerisinde anlamlıdır. Sözcüksel alan olmadan bir sözcüğün anlamından bahsetmek mümkün değildir. Anlam sadece ve sadece sözlüksel alan sayesinde vardır. Sözlüksel alan yoksa anlam da yoktur (Akt. Özbent, 2013, s. 56-57). Bir sözcüğün anlamının uzatılması, küme içindeki diğer sözcüklerin anlamını daraltır, bir alandaki sözcükler bir mozaik gibi düzgünce bir araya gelir. Tek bir kelime anlamsal bir değişime uğrarsa, sözcüksel alanın bütün yapısı değişir. Trier'in (1931) teorisi, sözlüksel alanların örtüşen anlamlar ya da boşluklar olmadan kolayca tanımlanabilen kapalı kümeler olduğunu varsayar. Sözcükler tek başlarına değil de bir bütünün parçası olarak düşünüldüğünde, kendi aralarında bir anlam ağı oluşturarak metnin içinde yayıldıkları görülür. Buna göre; "Aynı izlek ya da aynı kavram etrafında öbikleşebilen sözcükler bütününe oluşturduğu bu yapısal düzene *sözlüksel alan* denir. Başka bir deyişle, aynı kavramı sunmak ya da geliştirmek, gerçekliğin aynı alanını betimlemek, aynı düşünceyi ifade etmek için kullanılan sözcüklerin tümünün oluşturduğu yapısal düzene verilen addır" (Kıran ve (Eziler) Kıran, 2010, s. 255). Sözlüksel alan, aynı sözdizimsel kategoriye ait olan ve anlamsal olarak ilişkilendirilebilen bir dizi isim, sıfat ve fiiller birlikteliğini ifade eder. Sözlüksel alanlar açıklayıcı ya da çağrışımlı olabilir. Sözlüksel alan çalışması, bir metnin ana temasını (veya ana temalarını) bulmayı mümkün kılar. Sözlüksel alanda, bir anlam birkaç kelimeyle uyandırılır: Örneğin, *orman* adının sözlüksel alanı 'ağaç', 'dal', 'yaprak', 'yuva', 'çam', 'meşe', 'balta', 'oduncu', 'tahta' gibi birbiriyle ilişkili adlar kümesidir. Benzer biçimde 'ceset', 'ölü', 'cenaze', 'mezar', 'öteki dünya' kelimeleri *ölümün* sözlüksel alanına aittir. Aynı metinde birkaç sözlüksel alan bulunabilir ve aynı sözcük birkaç sözlüksel alana ait olabilir (Günay, 2007, s. 89).

Edebî eserlerde bazı sözlüksel alanların yinelenmesi 'motif' adı verilen anlam koşutlukları ve yankılanmaları oluşturur (Kıran ve (Eziler) Kıran, 2010, s. 256). *Motif*, bir eserde yazar tarafından bilinçli bir şekilde tekrarlanarak kurguyu güçlendirmesi amaçlanan ögeler şeklinde tanımlanabilir. Bir metinde, belli aralıklarla birçok kez okurun karşısına çıkan ve kurgu üzerinde belli bir etkisi olduğu hissedilen ögeler, motif kavramı ile değerlendirilebilir. Motifler, okurun karşısına pek çok şekilde çıkabilir. Bir karakterin her gün yaptığı bir hareket, her gün karşısına çıkan bir şey, sık sık tekrarlanan bir duvar yazısı, tekrar tekrar vurgulanan bir sembol ve benzeri ögeler basit motif örnekleri olabileceği gibi, birkaç ögenin bir araya getirilerek kullanılması da daha karmaşık motiflerin oluşturulmasını mümkün kılabilir. Bir yapıttaki motifler yazarın düşüncelerini, bilinçli ya da bilinçsiz takıntılarını saptamaya, metnin derin anlamlarını ortaya koymaya yarar. *İzlek* motiften daha geniş bir birimdir. İzlekten bir yapıtın etrafında kurulduğu temel düşünce anlaşılmalıdır. Kimi zaman izlek ile motif arasındaki sınırı belirlemek zordur. Bir sözcük ağı (ya da motif) aynı izleğe bağlı gerçekleri ya da düşünceleri anlatan sözcüklerden oluşur (Kıran ve (Eziler) Kıran, 2010, s. 257).

İzlek (ya da tema) bir edebî eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelimdir. Bir metin değişik düzeylerde izlekler içerebilir. Her metin için tek bir ana izlekten söz edilse de aynı metinde birden çok izlek bulunabilir. Motif ise en yalın biçimdeki (sözcüksel ya da sessel) basit bir yerdeşliktir. *Yerdeşlik* genel anlamıyla metinde herhangi bir dil ögesinin tekrarlanmasıdır. Anlamsal ulamların yinelenen bütünü yerdeşliği oluşturur. İzlek birçok motiften oluşan karmaşık yerdeşliktir. Her motif bir izleğin alt birimidir yani izlek motiflerden oluşur. Motif ile izlek arasında sıralı bir düzen vardır. Yani izlek, daha geniş yapıdaki bir izleğin alt birimi

olduğunda, dar izlek geniş yapıdakine göre, motif durumundadır (Günay, 2007, s. 89-90). Kıran ve (Eziler) Kıran (2010), bir metindeki yinelemelerin egemen izleği belirlemede çok yardımcı olabileceğini; izlekten, bir yapıtın etrafında kurulduğu temel düşüncenin anlaşılması gerektiğini belirtirler.

Eşdizimlilik ya da eşdizimsel örüntü

Dilidüzgün'e (2008, s. 78) göre, metinde konu bütünlüğü sağlamanın bir diğer yolu da eşdizimsel örüntüleme olarak tanımlanan, aynı bağlamda aynı kavram alanından sözcükleri kullanarak bağlantılı tümceler oluşturmaktır. Aksan (1989, s. 254), kavram alanını "birbirleriyle ilişkili ve birbirine yakın kavramların, eş anlamlıların, içinde düşünüldükleri alan" olarak tanımlar. Taşıgüzel'e (2004, s. 77) göre eşdizimlilik, sadece aynı bağlamda kullanılmalarından dolayı ilişkilendirilen sözcüklerin yarattığı bağlantıları kapsar. Diğer bir deyişle, konuları aynı olan metinlerde bir arada kullanılma eğilimi gösteren sözcükler, birbirleriyle eşdizimsel bir ilişki içindedir. Aslında eşdizimsel örüntülenen sözcüklerin arasında, kullanıldıkları metnin konusuyla bağdaştırılmalarının dışında herhangi bir sistematik ilişki yoktur denilebilir. Eşdizimsel örüntülemenin metne olan katkısı, konunun geliştirilmesi için gerekli olan önemli kavramların yansıtılarak, metindeki temel fikirlerin ayrıntılandırılmasıdır. Subaşı Uzun'un (2007, s. 700) ifadesiyle, "Eşdizimsel örüntüleme, kimi sözcüklerin, yalnızca aynı bağlamda birlikte kullanılmaları sonucunda ortaya çıkan bağlantılara verilen addır." Halliday (1966) eşdizimliliği, sözcükler arasında, sözcüklerin anlamlarından bağımsız kurulan nedensiz çağrışım ilişkileri olarak görür. Örneğin 'yaralan-' sözcüğü ile aynı bağlamda 'ağrı' sözcüğünün bulunması beklenebilir; çünkü yaralanma gerçekleştiğinde ağrı olasılığı yüksektir. Bu şekilde çağrışimsal olarak ilişkilendirilen sözcüklerin güçlü bir eşdizim bağı kurması beklenmektedir (Akt. Eken, 2016, s. 32). Eşdizimlilik aynı bağlamda kullanılmalarından dolayı birbiriyle ilişkilendirilen sözcüklerin ortaya çıkardığı bağlantıları kapsamaktadır. Eşdizimlilik, sözcükler ve cümleler arasında bağlaşıklık yaratır. Böylece bu sözcükler ve cümleler bir metin olarak anlamlandırılabilirler (Adalar, 2000, s. 63). Subaşı Uzun'un (2007, s. 700) belirttiği gibi, "Eşdizimsel örüntüleme taşıyan sözcükler, bir anlamda, bireylerin zihinlerinde olaylar, durumlar, yerler, kişiler ve nesnelere için oluşturdukları şemalara yönelik göstergeler durumundadır."

Sözcüklerin duygu değeri

Uçan'a (2010, s. 33) göre son yıllarda sözcük ve cümle anlam biliminden çok sözcelem anlam bilimi, yani bağlam içinde sözcük ve cümlelerin anlamı, anlam bilimi yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Sözcelem, "özel durumlar çerçevesinde, belli konuşucular tarafından dilsel bir alışverişin gerçekleşimi" (Galisson ve Coste, 1976, s. 184), "bireysel bir kullanım edimiyle dilin işleyişe geçirilmesi" (Benveniste, 1994, s. 139) olarak tanımlanabilir. Bir metni doğru bir şekilde anlamlandırabilmek için sözcelem durumunu bilmek gerekir. Sözcelem durumu, sözcenin ürettiği somut durumu belirtir (Kıran ve (Eziler) Kıran, 2000, s. 76-77). Anlam, bu sözceleme durumuna bağlıdır. Yazınsal metinler imge ve alegorilere dayalı, içinde örtük ve bulanık alanlar barındıran çok anlamlı metinlerdir. Bu bağlamda, özellikle yazınsal metinlerde anlam cümle boyutunu aşar ve cümlelere dayanarak metni anlamlandırmak neredeyse olanaksızdır. Sözcüklerin yan anlamları ve duygu değerleri de düşünüldüğünde çözümlenmesi gereken cümle değil, daha üst bir birim olan sözcedir. Anlam, ancak bağlamdan çıkartılabilir. "İşte benim evim." sözcüsü ile "İşte benim fakirhanem." sözcüsünün duygu değeri aynı değildir. Burada duygu değerini farklılaştıran 'ev' sözcüğünün içerdiği düz ve yan anlamlardır. Sanat bir soyutlamadır. Bireysel gözlemlerle gerçek

değiştirilir, dönüştürülür, bir söylem hâline getirilir ve bu duruma aracılık eden sözcükler, belli bir bağlam içinde özel ‘duygusal’ anlamlar kazanır (Uçan, 2010, s. 34).

Anlatı çözümlemelerinde ‘yaşam/ölüm’, ‘varlık/yokluk’, ‘iyilik/kötülük’, ‘eski/yeni’ vb. karşıtlıklar üzerinden çözümlemeler yapılabilirken, esenlikli/esenliksiz karşıtlığı içinde metinlerin duygu değeri de ortaya konulabilmektedir. Uçan (2010, s. 36), *duygu değeri* kavramını, Greimas ve Fontanille’e (1991) dayanarak gösterge bilimdeki yeni yönelimle ilişkilendirir. Bir sözcüğün duygu değeri, o sözcüğün bağlam içinde çağrıştırdığı ruhsal anlamdır. *Gösterge Bilim Sözlüğü*’ne (Greimas ve Courtès, 1979) göre; “Duygu ulamı, bir insanın sahip olduğu algıya bağlı anlam alanını eklelemeye yarar. (...) Duygusal ulam, yerine göre esenlikli/esenliksiz şeklinde eklenir” (Akt. Uçan, 2010, s. 36). Özellikle yazınsal metinlerdeki sözcüklerin duygu değeri gündelik dildekenden çok daha farklı ve yoğundur. Sözcüklerin duygusal değerleriyle oluşturacakları çağrışımlar okuyucuyu bir anlam üzerinde yoğunlaşmaya götürür. Yazınsal metinde dizisel ya da dizimsel düzeyde sözcüklerin birbirleriyle olan bağlantılarıyla oluşacak anlam ağlarının farkına varmak, okuyucuyu mantıklı bir anlam bütünlüğüne ulaştıracaktır. Bir romanda, hikâye ya da şiirde, sözcüklerin duygu değerleri aşk ve nefret, cömertlik ya da cimrilik, kıskançlık vb. izleklere indirgenebilir (Uçan, 2010, s. 36).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Sevinç Çokum’un *Rozalya Ana* isimli hikâye kitabına adını veren hikâye, küçük ölçekli yapı çerçevesinde ele alınarak hikâyedeki yinelenen unsurlarla birlikte eşdizimsel örüntü çerçevesinde motifler ve temel izleğin belirlenmesi, sözcüklerin duygu değerinin ortaya konulması ve Çokum’un farklı dil kullanımlarının da örneklendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Sevinç Çokum’un *Rozalya Ana* isimli hikâyesini sözcüklerin eşdizimsel örüntülenmesi ve duygu değeri bağlamında incelemeyi amaçlayan bu araştırma doküman incelemesi yöntemiyle desenlenmiştir. Doküman incelemesinin artlarına ilişkin olarak Bailey (1982) yedi boyuttan söz eder. Bunlar: Kolay ulaşılamayacak özneler, tepkiselliğin olmaması, uzun süreli veya zamana yayılmış analiz, örneklem büyüklüğü, bireysellik ve özgünlük, (görelî) düşük maliyet ve nitelikler. Sönmez ve Alacapınar (2016) ise doküman incelemesini; yazılı görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlamıştır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak metin dilbilimi ve gösterge biliminin ortaya koyduğu ‘eşdizimsel örüntü’, ‘sözcüklerin duygu değeri’ gibi temel kavramlardan yararlanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik çözümlemesi kullanılmıştır. Nitel çalışmalarda dokümanların incelenmesinde içerik çözümlemesi kullanılmaktadır (Merriam, 1998). Bogdan ve Biklen (2007) içerik çözümlemesini sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik şekilde incelenmesi ve belli temalara göre düzenlenmesi olarak tanımlamıştır. Büyüköztürk vd.’ne (2016) göre ise içerik çözümlemesi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yenilenebilir bir tekniktir.

Bulgular ve Yorum

Sevinç Çokum’un *Rozalya Ana* hikâyesi Kırım Müslümanlarının sürgüne gönderilmesini konu edinir. İkinci Dünya Savaşı sonunda Stalin, Kırım Müslümanlarını, savaş sırasında Almanlarla iş birliği yaptıkları gerekçesiyle sürgüne gönderir. 18 Mayıs 1944 gecesi başlayan sürgün ile 3 gün içinde binlerce Kırım Müslümanı Orta Asya’nın ıssız topraklarına bırakılmak

üzere trenlerine bindirilir. Yaklaşık 423 bin kişiden oluşan Müslüman Tatarlar hayvan vagonlarına istif edilir. Vagonlara tıklanların 125 beş bin kadarının yarısını, 5 yaşından küçükler, diğer yarısını da 60 yaş üstü ihtiyarlar oluşturmaktadır. Trene bindirilenlerin yarısı yol koşullarına dayanamayarak hayatını kaybeder. Ölenlerin cesetleri yol kenarlarına atılır. Geriye kalanlar uçsuz bucaksız Orta Asya çöllerinde, pamuk tarlalarında, zor koşullar altında hayatta kalma mücadelesi verirler. Kırım'da ise Müslümanlara ait olan hemen hemen bütün kültür varlığı yıkılır, yok edilir. Yıllar sonra terk ettikleri topraklara dönen insanlar, evleri ve iş yerlerini yağmalanmış, topraklarını ise işlenemez hâlde bulurlar. Geri döndüklerinde kendi topraklarında sürgün hayatı yaşamak zorunda kalan bu insanlar, büyük bir yokluk içinde idealleri ve inançları sayesinde hayata tutunmaya çalışırlar. Bu bağlamda *Rozalya Ana*, aç kalsa da vatan toprağında yaşamaya razı olan insanların onurlu mücadelesini anlatır. Ayrıca Sevinç Çokum, sürgün Kırımlı Raziye'nin (*Rozalya Ana*) toprağına yerleşme çabası içinde kendi varlığını anlamaya başlamasından yola çıkarak, varoluşun temel dayanaklarını ve hangi değerlerle bütünlendiğini sorgular.

Yineleme

Rozalya Ana adlı hikâyede temel karakter 'Rozalya Ana'; 'Rozalya Ana' (41) ve 'Rozalya' (16) biçiminde 57; 'Batur Can'; 'Batur Can' (15) ve 'Batur' (36) biçiminde 51; metnin diğer karakterlerinden 'Sakine' 10, 'Temir Can' 9, 'Feride' 8 kez yinelenmiştir. Genel mekân ifadesi olarak 'ev' sözcüğü (48) 'dam' (4) eş anlamlısıyla 52, 'Semerkant' sözcüğü 6, Özbekistan sözcüğü ise 3 kez yinelenmiştir. Genel kavram kullanımı bağlamında 'kız' sözcüğü 21, 'çocuk' sözcüğü (10) 'bala' (11) eş anlamlısıyla 21, 'adam' sözcüğü 12, 'ana' sözcüğü 11, 'kadın' sözcüğü 10, 'erkek' sözcüğü 2 kez yinelenmiştir.

Frekansы yüksek olan sözcükler temel karakterler, genel adlar ve mekân adları etrafında öbekleşmektedir. 'Erkek' sözcüğünün metinde 2 kez yinelenmesi metindeki baskın 'kadın' temasını destekler niteliktedir. Ayrıca Özbek kızlarının 'gül'e benzetildiği bölümde, 'gül' sözcüğünün 'gül-' eylemiyle bir arada kullanılarak 'benzerlik/koşutluk' oluşturması metne anlatım zenginliği kazandırmıştır. 'Gül', 'Güldalı', 'gülüş', 'gülme', 'güldük' (güldük: gül- (i.k./f.k.) + dü- (g.g.z.e.) + k (2.ç.k.e.)). Aynı sözcükler metinde 'kısmi yineleme' örneği de oluşturmaktadır.

Eşdizimsel Örüntü

'Neces (*murdarlık*)' motifi etrafında öbekleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): mağazaların boş camekânları, kirli floresan aydınlığı, çöken kasvet, turşu ve hayvan bağırsağı kok-, kanlı önlüklü adamlar, eskiden, taş-, güldür güldür ak-, su, sonraları, küskün akar ol-, bu yerlere bir hâl ol-, beti bereketi kalma-, votka, Ruslar, evin bahçesi, domuz, besle-, domuzların nefesi sin-, vb.

Hikâyede 'neces' motifi üç noktada sezilir. Martın ayazında, açık alanda birkaç demetlik sebzelerini satmaya çalışan kadınlardan Feride, kışı nasıl geçireceklerinin endişesini dillendirirken, Rusların işlettiği köşe mağazanın yanında bir lokanta (çiğ börekçi) açabilme arzusunu dile getirir. Feride'nin gösterdiği köşedeki mağaza "turşu ve hayvan bağırsağı" kokmakta, mağazaya "kanlı önlüklü adamlar" girip çıkmakta, camekânlarını ise "kirli floresan"lar aydınlatmaktadır. Başka bir deyişle Rusların işlettiği "mağaza, turşu ve hayvan bağırsağı kokan ve kanlı önlüklü adamların girip çıktığı camekânları kirli floresan aydınlığını kuşanmış" kirli bir mekândır. Halbuki aynı mekânın yerini Feride'nin zihninde "küçük temiz bir çiğ börekçi dükkânı alır; ışıklı, sıcak buğulu bir cam, buzlu mavisıyla" belirirdi. Ayrıca, Rus işgalinden sonra "Salgır

Nehri'nin suları azalmış”, “eskiden taşarak güldür güldür akan bu su sonraları her şey gibi küskün akar olmuş(tur). Beti bereketi kalmamış(tır) toprağın...” Öte yandan, şehre yakın bahçeli bir evde oturan Rıza, “Ruslardan satın aldığı o evi yıktırıp yeniden yaptırmıştı(r)... Çünkü Ruslar senelerce o evin bahçesinde domuz beslemişler. Ne de olsa domuzların nefesi sinmiştir o eve.” Hikâye, neces motifi üzerinden Türk İslam kültürüyle Hristiyan Ortodoks kültürünün karşılaştırılması da sezilir.

‘Kadın’ motifi etrafında öbekleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): kıpırtısız kadınlar, beyaz yüzler, değip değip geç-, elceğizleri kızarık, bükük, kalın kaba hırka, yelekler, ısınmak için depreşip dur-, kul görünüşü, göğüslerinin tam altında, birleşip toplan-, kadın ol-, güzel kokular, yumuşak yastıklar, incelikler, aşk, sevda, yanında bulun-, mutfaklar, sıcak ocak başları, çoluk çocuk, gör-, konuşkanlık, duvar aralarına sığ-, taş-, yegâne zenginlik, altın dişler, parla-, yalancı küpeler, şavklan-, kulak uçları, elleri, yüzleri, kokuları kadınlaş-, çula çaputa bürün-, erkekten ayırt edilme-, suskun, arkadan sıkma başörtüsü, duru yüz, çekme gözler, hüznüle bükülü dudaklar, gelin, örnek entari, pamuk topla-, allı güllü eşarp, ak kuğu kız, eli belinde, küpelerini salla-, gül, gül-, sev-, sevil-, altın diş, gelin, bala, kırmızı kaftan, gümüş kemer, boğumlu şalvar, gümüş fes, kalın kaba kumaş, yelekleri at-, yıllanmış manto, giy-, yün başlık, tak-, kırmızısı solmuş şapka, giy-, işlemeli cepken, bilekte boğumlu şalvar, pullu fes, bir gül dalından öbürüne koş-, sek-, uzun parmaklar, dile getirip raks ettir-, Özbek kızları, kendi boylu hayali, kırmızı kaftan, gümüş kemer, lastik çizmeli, yün yelekli, gelinlik çağı, iste-, çekingen, ağzı var dili yok, kırık ayna, bak-, yüz, duru aklık, alnına düş-, aklaşmış saç tutamı, hırçın bir kız, saç telleri, silkelenip savrul-, kendine karşı çık-, sıkıştır-, yürek, sınımsız analık duyguları, dol-, vb.

Giyim kuşamlarıyla daha çok erkeği andıran kadınlar, evlerinin geçimine katkıda bulunmak için martın soğuşunda, sokaktaki küçük, ıslak tezgâhlarında sebze satmaktadır. Onların kadın kimliği “Bunlar hiç mi kadın olmadılar Tanrım?”, “Hiç mi güzel kokuların, yumuşak yastıkların, inceliklerin, aşkın, sevdanın yanında bulunmadılar,” tümceleriyle sorgulanmaktadır. Cevap ise “Ama bu kadınları mutfaklarda, sıcak ocak başlarında çoluk çocuk içinde görmeliydiniz. Konuşkanlıkları duvar aralarına sığmaz taşar, yegâne zenginlikleri altın dişleri parlar, yalancı küpeleri şavklanırdı kulak uçlarında... Elleri, yüzleri, kokuları kadınlaşırdı velhasıl.” tümceleriyle verilir. Çadır evlerine dönmek “hurda otobüse” bindiklerinde Rozalya Ana dik ve güvenli bir sesle Rusça, “Bizi çadırların orda yol kıyısında bırak!” diye seslendiğinde, “Çökük omuzlu, sarışın sürücü aynadan geriye göz atıp bu üstlerindeki çula çaputa bürünmüş erkekten ayırt edilmeyen suskun kadınların arasında sesin sahibini ara(r), bulama(z).”

Ekonomik özgürlüklerini elde etmek, yarım kalan evlerini tamamlamak ve ev ekonomisine katkı sağlamak için soğukta gün doğumundan gün batımına kadar sokakta, ürettikleri şeyleri satmaya çalışan bu bakımsız insanlar evlerinde bambaşka bir görünüm içindedirler. Kadınlar her yeredir; sokakta, evciklerinde, pamuk tarlalarında hatta Rus milislerin karşısında. Hikâyede güle benzetilen Özbek kızları ideal genç kadın tipi olarak sunulurken Rozalya Ana’daki değişim de Özbek kızları üzerinden verilir: “Rozalya işlemeli cepken, bilekte boğumlu şalvar ve pullu fesleriyle bir gül dalından öbürüne koşan, seken ve uzun parmaklarını dile getirip raks ettiren Özbek kızlarının arasından kendi boylu hayalini kırmızı kaftanı, gümüş kemeriyle belli belirsiz seç(er).” Genç kızlar gençliklerinin farkına varamadan “hep bir örnek entarileri(yle) pamuk toplayan kadınlar” olarak bulmuşlardır kendilerini. Hikâyede erkekler ise “yün başlıkları, çamurlu kaba çizmeleri, kızarmış yüzleriyle seçilen adamlar” olarak betimlenir.

'Yoksulluk/ekonomi' motifi etrafında öbikleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): demetçik, belli ol-, yoksulluk, sapların üçü dördü, bir arada ol-, yoldan gelip geçenler, kırmızı turpların parıltısı, kapıl-, başları dön-, ağız, baharlı yakıcı bir tat, ara-, tezgâhlar, eksilmeğe başla-, ısın-, canlan-, arada bir konuş-, yalancı küpeler, yarı yarıya, örülmüş duvarlar, penceresiz kapısız evciği, biz, kıtlık, var san-, aç kal-, çilek, kilosu 100 ruble, geçimli bir adamın maaşı, 300 ruble, al-, alma-, evin duvarı, neyle, ör-, evin malzemesi, altın fiyatı, eski vakitler, ol-, Özbekistan, birkaç kuruş, para edin-, git-, bir şeyler sat-, para tedarik et-, dam, para lazım ol-, çilek, alama-, para et-, biraz, malzeme getir-, Semerkant, bir göz oda, ilave et-, gelin gel-, nereye oturt-, çadır evler, insanlar, birkaç tadımlık sıcaklık, alıp git-, alevler çekil-, köz, patates soğan göm-, çevredeki çocuklar, pay düş-, gelip bekleş-, kimi, sümük, burun deliği, uzayıp ağızına gir-, çocuk, açlığı git-, dudağının ucu, usuldan, pantolonunu ıslat-, soğuk, bacağına yapış-, ıslak paçalar, ateşin yanı, közdeki patatesler, bekle-, ocağı yak-, ısınmayı unut-, ellerini ateşe yanaştır-, her günkü kalın kaba kumaşlar, yelekler, yıllanmış manto; kırmızısı solmuş, anasından kalma, şapka, çamurlu balçık arsa, kapısız damsız dört duvar, Rozalya Ana, turp ve soğan demetçikleri, satmağa götür-, kırık ayna, çamur, çörek yoğur-, balalar, sevinç, koşturup dur-, pazara git-, sepet, düzelt-, turplar, laleler, soğanlar, rengi atmış kırmızı şapka, vb.

Hikâyede yoksulluk; "mart rüzgârının kırbaçladığı", "elceğizleri kızarık, bükük, kalın kaba hırka veya yeleklerinin ceplerinde ısınmak için depreşip duran" kadınlar ve kadınların eski kaba giysileri; satmak için sabahtan akşama kadar başında bekledikleri "yeşil soğan, kırmızı turp, kuru sarımsak ve şakayık, lale demetleri" ("Demetçiklerden belliydi yoksullukları. Sapların üçü dördü bir aradaydı..."); satın alamadıkları "bir kilosu 100 ruble" olan çilek; inşaatı tamamlanamamış, "kapısız, damsız, dört duvar" çadır evler; "çamurlu balçıklı arsa", "kadınlar(m) her biri(nin) avuçlarıyla birkaç tadımlık sıcaklık alıp" gittikleri etrafında toplanılan ateş; közüne gömülen soğan, patates; "sümüğü burun deliğinden uzayıp ağızına gir(en), açlığı gitsin diye dudağının ucuyla usuldan yala(yan), pantolonunu ıslatmış, soğukta bacağına yapışan ıslak paçalarıyla ateşin yanında közdeki patatesleri bekle(yen)" çocuklar üzerinden verilir.

Hikâyede yoksulluk motifi daha çok 'ev', 'giyecek' ve 'yiyecek' üzerine kurulur. Kırım'a geri dönen Kırım Türklerinin barınma sorununa değinilirken Rozalya Ana'nın "yarı yarıya örülmüş duvarlarıyla penceresiz kapısız evciği" ile "mağrur çatıları, kâğıt süslemeler benzeri nakışlı pencereleriyle ağaçların arasında, ta çarlık devrine uzanan Mavi kırmızı dağalar" karşılaştırılır. Rozalya Ana'nın evi "toprak üstünde baharın baş veren sarı çiğdemler gibi olacaktı." Benzer biçimde Rozalya'nın "oralarda da bizdeki gibi kıtlık var sanırdım" ifadesiyle İncinar'ın "Ana oralarda her şey boldur." ve Feride'nin "Ne ararsan yığılıymış pazarlarda..." sözlerinden, İncinar'ın okumak için gittiği İstanbul'a gönderim yapılarak Kırım'daki kıtlıkla İstanbul'daki bolluğun karşılaştırıldığı sezilir.

Hikâyede 'yoksulluk' motifi içinde değerlendirilen 'ekonomi' motifi, bağımsız bir motif olarak da düşünülebilir: Çileğin kilosu 100 ruble, geçimli bir adamın maaşı 300 ruble, "evin duvarını neyle öreceğim", "evin malzemesi altın fiyatına", birkaç kuruş para edin-, bir şeyler sat-, para tedarik et-, para lazım ol-, iyi de para et-, vb. ifadeler ekonomi kavram alanına aittir. Kadınların evin geçimine katkı sağlamak ve para kazanmak için martın ayazında yetiştirdikleri sebzeleri ve çiçekleri satmaya çalışmaları, erkeklerin para kazanmak için Semerkant'a gitmeleri, çileğin kilosunun 100 ruble olması, evlerinin damlarının olmaması, inşaat malzemelerinin 'altın fiyatına' olması, kadınların kalın, kaba ve eski elbiseler giymesi, ısınmak için dışarıda yakılan ateşin başında beklenilmesi hep ekonomik koşullarla ilgilidir. Bu durum aynı zamanda eski

‘vakitler’ ile şimdinin karşılaştırmasıdır. Sürgüne gönderildikleri Özbekistan’da bolluk vardır, geri döndükleri işgal altındaki Kırım ise yokluk içinde kıvrınmaktadır: “Dar günlerdir.”

‘Göç/sürgün’ motifi etrafında öbekleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): bir yıl ol-, Kırım’a gel-, orası, sürgün yeri, burası, vatan, aç kal-, razı ol-, hasretliği bitireme-, zaman, yetiş-, gençlik, ötede kal-, tren, el et-, arkadan sıkma başörtü, duru yüz, çekme gözler, hüznle bükülü dudaklar, sarsıl-, pamuk tarlaları, geç-, sarı toprak, kara bir nokta, kaybol-, hatırla-, göç, kendini bildi bileli, evler, tarlalar, gökler, sular, kuşat-, yurda ilk dönen, kendi memleketleri, dışardan gelmiş birileri, dolaş-, sızılarını duy-, çocuklar, Salgır kıyısı, eskiden taşarak güldür güldür ak-, su, sonraları, her şey gibi, küskün akar ol-, biz gideli, bu yerler, bir hal ol-, beti bereketi kalma-, toprak, beş yaşında ol-, büyük, ev, savaş, burdan göçür-, o zamandır bu zamandır, içine gireme-, Ruslar, otur-, koca kütükler, yakıp ısın-, ocak, saraydan farksız, kara vagonlar, tıkip sür-, beş yaşında ol-, bir ayda var-, yollar, ölen ölene, at-, öl-, hayvan yavrusu, yolun bir kıyısı, canın kıymeti, var-, Semerkant, ana baba, pamuk tarlaları, al-, yeraltı, barınaklar, mezardan farksız, ciğerler, deriler, birbirine yapış-, toprak altında, kırıl-, ölmeden öl- yer altları, nice zaman sonra, çık-, yeryüzü, alış-, mezar evler, yeryüzünü yadırga-, huyu suyu deş-, sürgün sızıları, kalplerinin derinlerinde sakla-, zaman zaman çıkar-, ağla-, sürgün gülüşü, kırk dördüncü yıl, elinden al-, çekip git-, o günlerin buğusu, vb.

Hikâyenin temel motiflerinden ‘göç’ hep Rozalya’nın yaşamının merkezinde olmuştur. Çocukken sevdiklerini geride bırakarak Özbekistan’a göçmek zorunda kalmış, şimdi ise kocası, yarım bir şekilde Kırım’a. Rozalya “kendini bildi bileli evlerini, tarlalarını, göklerini, sularını kuşatan göç, göç, göç...” sözleridir. “Hep o duyguyla, yarımlıkla yetimlikle bakın(mıştır) çevresine. Çocukken de şimdi de...” Rozalya’nın baba ocağı olan büyük ev üzerinden zamanda geriye dönülerek göç hadisesi, göç süresince yaşananlar ve sürgün yılları içli bir ton ve eseniksiz sözcüklerle anlatılır hikâyede. Rozalya’nın baba ocağı, ısınmak için koca kütüklerin yakıldığı, saraydan farksız büyük bir evdir. Savaşın sonra Ruslar işgal etmişler ve bir daha içine girememişlerdir. Hatırladıkça közü hâlâ Rozalya’nın yüreğini dağlamaktadır. Rozalya ve ailesi kara vagonlara tıkip sürüldüklerinde Rozalya beş yaşındadır. Bir ayda varmışlardır oralara. Yollarda ölen ölenedir. Ölenler hayvan yavrusu gibi yolun bir kıyısına atılmaktadır. Taşınan canın kıymeti bu kadardır. Semerkant’a varılınca anası babası pamuk tarlalarına alınmıştır. Yeraltındaki barınakları mezardan farksızdır. Ciğerleri, derileri birbirine yapışmış, bu yüzden toprak altında çok kırılan olmuştur. Kimileri de ölmeden ölmüştür yer altlarında. Yeryüzüne nice zaman sonra çıkmışlardır. Öyle alışmışlar ki o mezar evlere yeryüzünü yadırgamışlar, huyları suları deşmişler.

Kadınların gülüşü bile “sürgün gülüşü”dür. Feride Rozalya’ya “Biz de güldük be Rozalya Ana. Niye gülmeyelim? Özbekistan gül diyarı a canım... Güldük biz de. Sevdik sevildik.” dediğinde Rozalya ise, “Ah ah gençliğimiz...Güldük gülmesine de hep bir örnek entarilerimizle pamuk toplayan kadınlar olduk Ferideciğim. Gülüşümüz, sürgün gülüşüydü be anam...” diye cevap verir. Tabiat da göç hadisesinden müteessir olmuştur. Aileler 44 yıl sonra geri döndükleri “Kendi memleketlerinde, dışardan gelmiş birileri olarak dolaşmanın sızılarını duyarak bazen çocukları alıp Salgır kıyısındaki parka giderlerdi.” Eskiden taşarak “güldür güldür” akan Salgır Nehri de sonraları her şey gibi “küskün akar” olmuştur.

Hikâyede göçle birlikte ‘zaman’ kavramının Rozalya için anlamının sorgulandığı görülür: “Hele Rozalya için zaman neydi ki... Yetiyeceği bir şey değildi artık zaman... Gençliği ötede kalmıştı. Bir trenden el ediyordu, arkadan sıkma başörtüsü, duru yüzü, çekme gözleri, hüznle bükülü dudaklarıyla... Tren sarsılarak pamuk tarlalarının arasından geçiyordu... Ve sarı toprağın

ötesinde bir yerde kara bir nokta olarak kayboluyordu. Gençliği buydu ne zaman hatırlasa...” Hikâyede gerçek anlamda zaman Rozalya’daki dönüşümün adıdır. Pazar yerinde Feride’yle konuşurken Rozalya “kumralına aklar karışmış saçlarından kayan güllü yün şalını” düzeltir. Zaman gençliğiyle birlikte kocası Mustafa’yı da ondan almıştır: “Kocası Mustafa buraya gelmeden önce ölmüştü(r)... Görememişti(r) sarı evciğin yarım duvarlarını...” “Rozalya oralarda dolanan kaba çizmeli, yün başlıklı adamlara bakar da yaşasa benimki de dolanacaktı buralarda. Terek merak dikecekti şuralara.” diye düşünür. Rozalya Ana evcikleri yıkmak için gelen milisleri çadır evlerde yaşayan diğer insanların da desteğiyle durdurur. Batur Can gece boyunca “Rozalya’yı yüreklendirmek, ona güç vermek” için akordeon çalıp, “hüzünlü yırlar” söyler. “Rozalya ise çok yol aşındırmış yorgun bir dişi kurt misali evlerin arasında dolanıp, bir zaman sonra Sakine’nin evine girer.” Ertesi gün Rozalya Ana, Sakine’nin duvara asılı kırık aynasına baktığında “güzelleşmiş bir yüz” görür. Aynada “Semerkant’ta bıraktığı gençliği” gülümsemektedir. Fakat kısa süre sonra Rozalya, “hayallerle örülü bir yastığın kıyıcığında uyumaktan vazgeçip yeniden Rozalya Ana” olur. Semerkant’taki gençlik esintileri diner, güllerin yaprakları dökülüp savrulur gider. Tren penceresindeki çekme gözlü, ince hayal kaybolur. Yerine “lastik çizmeli, yün yelekli Rozalya Ana” gelir. Hikâyenin sonunda Batur Can’a kız istemek için giyinen Rozalya “iyi günlere sakladığı rengi atmış kırmızı şapkasını ve mantosunu giyindikten sonra, Sakine’nin kırık aynasında belki o günden sonra aylarca bakmayacağı yüzüne bir kere daha bak(ar). Kırmızı şapkası yüzünün duru aklığını meydana (çıkartır). Alnına düşen aklaşmış bir saç tutamı, yarı açık kapıdan giren kıştan kalma esintiyle hırçın bir kızın saç telleri gibi silkelenip savrul(unca), Rozalya bu kendine karşı çıkan asi telleri çarçabuk şapkasının içine sıkıştır(ır).”

‘Bağımsızlık/umut’ motifi etrafında öbekleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): kendi memleketleri, dışardan gelmiş birileri, dolaşma, sızı duy-, Rozalya Ana, vatan, aç kalsa da razı ol-, ateş yak-, gelenek haline getir-, bağımsızlık ateşi-; ağlamayı, inlemeyi bırak-, genç, körpe, iştahlan-, hırslan-, sürgün sızıları, kalp, kalbin derinlerinde sakla-, zaman zaman çıkarıp ağla-, Batur Can, tamgalı gök bayrak, as-, giden ömür, geri gel-, bayrak, getirip dik-, rüzgâr, üfül üfül sallanıp dur-, şanlı geçmişin albenisi, çalıp oyna-, gençlik günleri, hatırla-, ıslak seyrek kirpikler, ateşe bakıp dur-, milisler, evleri yık-, yüreği darlan-, dişi kurt, soluyarak dolan-, Hüda yardımcımızdır, arkasız san-, gelsinler, görsünler, nefit tenekeleri, getir-, gözleri yalınlan-, ulu çınar, dimdik dur-, kendini yak-, evlerimiz, yurdumuz, Kırım, kendini feda et-, kibrit, ver-, el bombası, korku, alev almışçasına, avuç, sızı, hep birlikte yan-, kül, yığ-, rüzgar, tohum, saç-, yeniden kurul-, alan, kararlı kalabalık, toplan-, Ayı Dağı, başlarına yıkıl-, korkuyu sızdırma-, baş et-, hepsi, gözler, karanlığın ilerisi, belirsiz noktalar, dikerek bekleş-, bozkırın siyah örtüsü, kıpırdan-, motor uğultuları, sessizliği sarsıp titret-, milis arabaları, yanar döner lambalar, siren sesleri, buldozer, aç ve iri bir mamut, belir-, siyah örtü, kıpırdanıver-, bozkır, heyecanın sızmadığı, paslı durgun ses, Rusça, alacaklarını alıp, evleri boşalt-, taşlaşmış bir hâl, adamın sesi, yankılan-, uzun boy, güçlü gövde, birkaç adım öne çık-, kırk dördüncü yıl, elinden al-, evler, geri ver-, çekip git-, ilişme-, evcikler, teneke, nefit, üzerine dök-, kendini yak-, eskiler, toprak, kıyı bucak, ıslıklı rüzgâr, es-, han, ata, ana, baba, yoldaş, kemik, ses getir-, dağ taş, konuş-, korkma-, burada ol-, yurt, taş, toprak, ağaç, çiçek, karşı dur-, kendini yak-, asır, sessizlik, motor homurtusu, yüreklerdeki sevincin sesi, karanlık, yut-, göğün aklaşmış grisi, yıldız, gülümse-, yüreğinin kabuk tutmuş damarları, ebedi karlar, kıpırdayıver-, dikiver-, üfül üfül dalgalan-, çocuksu taşkınlıklar, bayrak direği, dik-, göğün mavisini, kucaklaş-, bozkır, çocuk sesleri, egemenlik ilan et-, gurur, keyif, dolanıp dur-, bayrağın altı, resim çektirmek, gelenek haline gel-, vb.

Bağımsızlık motifi metnin ana düşünce tümcesi olan; “Vatanımızda aç kalsak da razıyım.” tümcesi, “tamgalı gök bayrak” ve “özgürlük ateşi” ifadeleri üzerinde belirir. Gök bayrak “şanlı geçmişin albenisiyle” rüzgârda üfül üfül sallanıp duracaktır. “Şanlı geçmişin albenisi” tamgalı gök bayrağın temsil ettiği millete ve onun ordusunun tarihindeki şanlı zaferlerine gönderim yapmaktadır. Rozalya Ana evi bitince evin yanına “tamgalı gök bayrağı” asacak, böylece giden ömrü geri gelecektir. Batur Can’ın getirdiği paketi açınca “tamgalı gök bayrak” yüreğinin kabuk tutmuş damarlarını, ebedî karlarını yerinden kıpırdatı vermişti. Hikâyenin sonuna doğru Batur Can, bir çocuk ordusuyla bayrak direğini Rozalya’nın evinin kenarına diker. Bayrak göğün mavisıyla kucaklaşınca, Batur Can bozkırı saran çocuk sesleri arasında “egemenlik ilan etmişçesine” gururlanır. O günden sonra “bu bayrağın altında çadır evlerin insanları için resim çektirmek” bir gelenek hâline gelmiştir. Ayrıca Rozalya Ana duvarın önünde “Ateş yakmayı gelenek hâline getirmişti. Sanki yaktığı bağımsızlık ateşiydi... Taş taşıyan, duvar ören adamlar, arada Rozalya’yla ayaküstü sohbet eden kadınlar her biri avuçlarıyla birkaç tadımlık sıcaklık alıp giderlerdi.” Milisler evleri yıkmak için geldiğinde ise Rozalya kendini feda etmeye hazırdır: “Yanarsak hep birlikte yanarız... Külümüz şuraya yığılmalı ve rüzgâr onları tohumlar gibi saçmalı şuralara. Ve işte o külün üstüne yeniden kurulmalı bu evler...” der. Kalabalıktakilerde kendilerini yakmakla tehdit ederler. Rozalya’nın avucundaki kibritler tutuşmak için sabırsızlanmaktadır: “Yak bizi, hadi ne duruyorsun?” Atalarından haber getiren rüzgâr, dağ taş, toprak, ağaç, çiçek hepsi “korkma, biz senin yanındayız; biz bu toprakların senin yurdun olduğunun tanıklarımız.” der gibidirler. Atalarından selam getiren rüzgâr, dağ taş, ağaç çiçek, yerin altındaki ve üstündekiler Rozalya’nın yanındadır.

Kırım halkı sürgün yıllarından sonra artık ağlamayı, inlemeyi bırakmışlar, bağımsızlık ve ekonomik özgürlük için iştahlanmış, hırslanmışlardır. Bu bağlamda genel bir yargı ortaya koyan; “İnsanoğlu budur işte. Aldıkça almak ister yeryüzü nimetlerini...” tümcesi metnin ikinci ana düşünce tümcesi olarak değerlendirilmiştir. Yaşam mücadelesiyle sürgün sızılarını kalplerinin derinlerinde saklamışlar, zaman zaman onu çıkarıp ağlamışlardır. Öte yandan Rozalya Ana’nın kızı İncinar, hikâyede umudun adıdır. O, “imtihanları kazanıp İstanbul’a okumaya” gitmiştir. İki yıl sonra bir kademe daha yükseğe çıkacaktır. Hatta Feride’nin ifadesiyle “profesör olmaya” niyetlidir. Hikâyede İncinar aynı zamanda iyi eğitim almış aydın kadını temsil etmektedir.

‘Baskı’ motifi etrafında öbekleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): ev, savaş, göçür-, içine gireme-, Ruslar, otur-, dükkân aç-, izin ver-, milisler, gelip yık-, meraklan-, güven-, yıktırma-, evcik, gözü arkada kalma-, Raziye, iste-, Urus, yazıver-, nüfus, Rozalya, evleri yık-, dişi kurt, solu-, dolan-, Hüda, yardımcı, arkasız, nefis tenekesi, ulu bir çınar, dimdik, dur-, gelsinler, göreceklerini görsünler, Ayı Dağı, başlarına yıkıl-, Rozalya Ana, kararlı kalabalık, birik-, baş et-, bozkırın siyah örtüsü, kıpırdan-, motor uğultuları, sessizliği sarsıp titret-, milis, araba, yanar döner lamba, siren sesleri, buldozer, av, aç ve iri mamut, kalabalık, dur-, heyecan, sız-, paslı durgun ses, Rusça, alacaklarını al-, evleri boşalt-, söyle-, taşlaşmış, yankılan-, kırk dördüncü yıl, elinden al-, evleri geri ver-, ilişme-, çekip git-, kendini yak-, kibritlerin sesleri, vb.

Hikâyede ‘baskı’ motifi ‘göç’ ve ‘bağımsızlık’ motifleriyle birlikte var olmaktadır. Ruslar Rozalya’nın çocukluğunun geçtiği büyük evi onlardan almıştır; “Ben beş yaşındaydım ama iyi biliyorum o evi... Balaban, Savaşta bizi burdan göçürdüler ya, işte o zamandır bu zamandır bir daha içine giremedik. Şimdi Ruslar otururlar.” Rozalya Ana ile Feride’nin arasında geçen konuşmadan Rusların dükkân açmaya izin vermediği sezilmektedir: “-Ah bir dükkâncık açaydık şuralarda. Bir lokanta...”, “Hem dükkân açmaya izin verecekler mi bakalım?”. Öte yandan Ruslar

Müslüman çocuklara verilecek isimlere müdahale etmektedir; “Anam Raziye olsun istemiş. Ninemin adıymış. Lakin Urus, yazıvermiş nüfusa Rozalya diye.” Erkekler çalışmak için Özbekistan’a gittiğinden çocuklar, kadınlara; kadınlar ve evleri ise Rozalya Ana’ya emanettir. Erkekler Rozalya Ana’ya “Aman milisler gelip de yıkmasınlar evleri...” der, Rozalya Ana ise “Bana güvenin. Rozalya Ana’yım ben. Yıkırmam evcikleri. Gözünüz arkada kalmamasın.” diye cevap verir. Ruslar, Tatar Türklerinin kırk dört yıl sonra döndükleri yurtlarında bin bir güçlkle yaptıkları derme çatma evcikleri boşaltmalarını istemektedir: “En öndeki arabadan inen milislerden biri kalabalığın biraz ötesinde durup hiçbir heyecanın sızmadığı, o paslı durgun sesiyle Rusça, alacaklarını alıp evleri boşaltmalarını” söyler.

‘Soğuk’ motifi etrafında öbekleşen sözcük ve sözcük grupları (ya da ifadeler): mart rüzgârı, kırbaçla-, kadınlar, ıslak küçük tezgâhlar, bekleş-, kıpırtısız, kadınların beyaz yüzleri, değip değip geç-, yağmurlar, elceğizleri kızarık, bükük, kalın kaba hırka, yeleklerin cepleri, ısınmak için depreşip dur-, eller, kul görünüşü, göğüslerinin tam altı, birleşip toplan-, kız, yün başlık, ör-, yün başlıklar, çamurlu kaba çizmeler, kızarmış yüzler, rüzgâr, savurup dağıt-, bir süre, ısınacakları otobüs, çözülen buz, çitirdama, kemikler, yavaştan sar-, ılınmaya bırak-, kendileri, derin balçık, bata çıka, kış, aysız yıldızsız solgun gökler, Rozalya Ana, duvar önü, yaktığı ateş, ısınmaya gel-, ilk ısınma, ateş yak-, avuç, birkaç tadımlık sıcaklık, alıp git-, koca kütükler, yakıp ısın-, ocak, ellerini ateşe yanaştır-, kılcal damarlar, kan, zorlanarak yürü-, köz, içten içten yan-, kar, yarı açık kapı, kıştan kalma esinti, ateş kıyısına sokul-, vb.

Mart rüzgârının kırbaçladığı kadınlar, ıslak küçük tezgâhlarına sıraladıkları yeşil soğan, kırmızı turp, kuru sarımsak ve şakayık, lale demetlerinin gerisinde beklemekte; elceğizleri kızarık, bükük, kalın kaba hırka veya yeleklerinin ceplerinde ısınmak için depreşip durmaktadır. Bazıları ise ellerini ısıtmak için “kul görünüşünde göğüslerinin tam altında” birleştirmektedir. Satıcı kadınlar için soğuk kış ortak sorundur ve “bir dükkâncık, bir lokanta” açabilseler soğuktan da korunabileceklerdir. Gün bitiminde, zavallı kadınlar “satılmamış birkaç demetçi(ği), bez torbalara ko(yar) ve yolun ötesinde, hurda bir otobüsle, resimleşmiş sürücüsü belirinceye kadar bekle(rler) sonra bir süre ısınacakları otobüse aceleyle dal(arlar). Hiç konuşmadan sadece çözülen buzun çitirdaması gibi kemiklerini yavaştan saran ılınmaya bırak(ırlar) kendilerini...” Öte yandan “Taş taşıyan, duvar ören adamlar, arada Rozalya’yla ayaküstü sohbete gelen kadınlar her biri (Rozalya Ana’nın evinin önünde yaktığı ateşten) avuçlarıyla birkaç tadımlık sıcaklık alıp giderlerdi.”

Sözcüklerin duygu değeri

Esenlikli ya da esenliksiz sözcükler, motifler etrafında örüntülenir. Motifler izlekleri oluşturur. Sözcükten motife, motiften izleğe doğru yol alırken yüzey metin aracılığıyla derin metinde verilmek istenenlere varılır. Sadece esenlikli/esenliksiz sözcük sayısının karşılaştırılması bile metnin iletisi, tonu ve amacı hakkında fikir sahibi olmak için yeterlidir. Sayıca fazla esenliksiz sözcükler metnin hüznü, kasvetli tonunu hissettirir. Sözcükler dilsel bağlamlarında eşdizimlendikleri sözcüklerle anlamlı hâle gelirler. Örneğin “gençlik esintileri” ya da “güllerin yaprakları” dizimleri esenlikli bir çağrışım oluştururken “gençlik esintileri dindi” ya da “güllerin yaprakları dökülüp savruldu” ifadeleri esenliksiz bir çağrışım oluşturmaktadır. Benzer biçimde, “kırmızı şapka ve manto”, “alnına düşen bir saç tutamı” dizimleri esenlikli bir çağrışım oluştururken, “rengi atmış kırmızı şapka ve manto”, “alnına düşen aklaşmış bir saç tutamı” dizimleri esenliksiz bir çağrışım oluşturmaktadır. Metinlerde sözcüklerin eşdizimlenmesiyle oluşturulan örüntüler, uzun uzun ifadelerle yapılabilecek bir betimlemenin yerini tutar. Yazar

sözcüklerin gücüne dayanarak anlatımına zenginlik katar ve dili daha ekonomik kullanır. *Rozalya Ana*'da geçen sözcük ya da sözcük gruplarının duygu değeri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Sözcüklerin Duygu Değeri

<i>Esenlikli sözcük ya da sözcük grupları</i>	<i>Esenliksiz sözcük ya da sözcük grupları</i>
<p>güzel kokular, yumuşak yastıklar, sıcak ocak başları, altın dişleri parla-, ısın-, canlan-, küçük temiz bir çığ börekçi dükkânı, ışıklı, sıcak buğulu bir cam, buzlu mavi, mavi kırmızı daçalar, mağrur çatılar, kâğıt süslemeler, nakışlı pencereler, bahar, baş ver-, sarı çığdemler, gül-, her şey bol ol-, ne ararsan yığılı ol-, güllü yün şal, bol bol bul-, çanak çanak ye-, imtihan kazan-, bir kademe daha yükseğe çık-, profesör ol-, güvenli, dik bir ses-, ay ve yıldızlar, daha şenlikli ol-, yaktığı ateş, ısınmaya gel-, ısınma, uğur say-, iyi günler, yılanmış manto, yenice allı güllü eşarplar, yün başlıklar, koca kütükler, yakıp ısın-, saraydan farksız ol-, küpelerini salla-, gül ol-, gül-, gül diyarı, a canım, sev-, sevil-, altın diş, parılda-, göz al-, işlemeli cepken, bilekte boğumlu şalvar, pullu fesler, gül dalı, koş-, seken ve uzun parmaklarını dile getirip raks ettiren Özbek kızları, boylu hayali-, kırmızı kaftan-, gümüş kemer, akordeon çal-, yırlar söyle-, coşkun coşkun, kaytarmalar oyna-, ne güzel, üfül üfül sallanıp dur-, geçmişin albenisi, çalın bakalım, balalar, oynayalım, duru beyaz yüz, tomurcuk pembesi, renklen-, yüreklerdeki sevincin sesi, göğün aklaşmış grisi, yıldız, gülümse-, parlak yıldız-, küllemiş ateş, ılık ılık yüzüne vur-, sevgilerin en derini, tay, toy, görmüş geçirmiş, hayatı kavramış bir adam, çiçeğin rengi, kokusu, sevgilerin en derini, gözlerinin kıyısına koy-, güzelleşmiş bir yüz, gençliği, gülümse-, güneşli yüzler, onların şerefine, çörek yoğur-, sevinçlerinden koşturup dur-, altın dişlerinin parıltısı, gül-, oh oh, sepetlerde turplar, laleler, soğanlar, göz al-, şehre yakın bahçeli bir ev, yüreği sınımsız analık duygularıyla dol-.</p>	<p>Mart rüzgârının kırbaçladığı kadınlar, ıslak küçük tezgâhlar, havanın rengi koyulaşıp, kıpırtısız kadınlar, mağazaların boş camekânları, kirli floresan aydınlığı, çöken kasvet, yolun ıslak sessizliği; elceğizleri kızarıklık, bükük, kalın kaba hırka, ısınmak için depreşip dur-, kış, geçir-, turşu ve hayvan bağırsağı kok-, kanlı önlüklü adamlar, camekânları kirli floresan aydınlığını kuşanmış mağaza, yarı yarıya örülmüş duvarlar, penceresiz kapısız evciği, hantal, etekleri çamurlu bir tramvay, ezip geç-, kumralına aklar karışmış saçlar, içine dert ol-, dar günler, toprakla balçıkla, çadır evlerin insanları, komşuların sümüksüklü küçük çocukları, yün başlıklar, çamurlu kaba çizmeler, kızarmış yüzler, seçilen bu adamlar, terk edilmiş şehirlerin ıssızlığı, öl-, göreme-, yarım duvarlar, iki göz oda, geceleri uyuma-, çoğu karanlığa gömülmüş evlerin sessizliği, konuşup dertleş-, hep o duyguyla yarımlıkla yetimlikle bakın-, bu acıları pek bilme-, yokluğu bil-, satılmamış birkaç demetçik, donuk aydınlığı, tenhahlığı, yüklenmiş hurda bir otobüs, bir süre ısınacakları otobüs, aceleyle dal-, çözülen buzun çıtırdaması, kemiklerini yavaştan saran ılınma, çekingenlikle örtülü cılız bir ses, çökük omuzlu, karanlığı nakışlayan tek tük lamba aydınlıkları, gökteki puslu ay, derin balçığa bata çıka, çoğalan köpek havlamaları, kışın aysız yıldızsız solgun gökleri, karanlık düzlük, alevler çekilip yatışınca, köze patates soğan göm-, pay düşsün diye gelip bekleş-, sümüksü burun deliğinden uzayıp ağzına gir-, açlığı gitsin diye, dudağının ucuyla usuldan yala-, pantolonunu ıslatmış ol-, soğukta bacağına yapışan ıslak paçalar, ateşin yanında, közdaki patatesleri bekle-, küskün akar ol-, rüzgârda ses veren kamışlar, sızlanıp dur-, kara vagonlara tıkıp sür-, bir ayda var-, yollarda ölen ölene, öleni (at-) hayvan yavrusu, yolun kıyısı, taşı(nan) canın kıymeti, bu kadar, ana baba, pamuk tarlaları, al-, yeraltındaki barınaklar, mezardan farksız; ciğerleri, derileri birbirine yapış-, toprak altında çok kırılan ol-, ölmeden öl-, yer altları, nice zaman sonra, yeryüzüne çık-, mezar evler, yeryüzünü yadırga-, huyu suyu değişir ol-, çamurlu balçık arsa, hoplaya zıplaya, bir telaşın belirtileri, kapısız damsız dört duvar, git- gel-, yüreği darlan-, sırtı terle-, çadır evler, gecenin açık gri göğü, evlerin karaltıları, ölçüp biç-, kibrit taneleri, alev almışçasına; avucunda sızılar, acılar duy-, gözlerini karanlığın ilerisindeki belirsiz noktalara dikerek bekleş-, milislerden biri, hiçbir heyecanın sızmadığı, paslı durgun ses, Rusça, evleri boşalt-, öfkeli soluyuşlar, o kara gölgeler, nekâhat dönemi, hasta, mecalsiz, bitkin bırak-, küçük pencere, donuk sarı bir aydınlık, karaltı, gece boyunca, hüzünlü yırlar, çok yol aşındır-, yorgun bir dişi kurt, evlerin arasında dolan-, kırık ayna, bozkırın çamuru, erkenden sürülmüş araba, iz, gençlik esintileri din-, güllerin yaprakları, dökülüp savrul-, git-, tren penceresi, çekme gözülü, ince hayal kaybol-, lastik çizmeli, yün yelekli, gümüş saçlar, solgun güneşin ışığı, vur-, diyeceğini bir türlü diyeme-, rengi atmış kırmızı şapka ve manto, o gündün sonra, aylarca bakmayacağı yüz, alınına düşen</p>

aklaşmış bir saç tutamı, yarı açık kapı, gir-, kıştan kalma esinti, hırçın bir kızın saç telleri, kendi, karşı çık-, asi teller, zembil benzeri saplı büyük çanta, kalın topuklu kara pabuçlar, bozkırın üstünde dinlenen solgun gün aydınlığı, aceleyle çık-.

Toplam: 240

Toplam: 454

Rozalya Ana'da esenliksiz sözcükler, esenlikli sözcüklerin yaklaşık iki katı çıkmıştır. Bu sayısal veri metnin hüznü tonunu destekler niteliktedir. Esenlikli görünen sözcüklerin çoğu da esenliksiz kategoriye kuvvetlendirmek için kullanılan sözcüklerdir. Esenlikli sözcükler daha çok eski yaşanan mekânın, İncinar'ın öğreniminin, kadınların kendi evlerindeki durumunun, Özbek kızlarının genel görünümünün ve Rus milisler gönderildikten sonra *Rozalya Ana*'nın evinin önüne dikilen "tamgalı gök bayrağ"ın betimlendiği bölümlerde gözlenirken esenliksiz sözcükler metnin genelinde, özellikle giyim kuşam, yiyecek içecek ve mekân betimlemelerinde daha fazla hissedilmektedir.

Sonuç

Metinler okuma-anlama sürecinin en temel yapı taşı oluşturmaktadırlar. Bu nedenle iyi bir metin gerek küçük ölçekli gerek büyük ölçekli yapı bağlamında tutarlı bir görünüm sunmalıdır. Bu düzenin nasıl sağlandığı ise metin dilbilimsel çözümleme ile belirlenmektedir. Bu çözümlemeyle metin, yapısal ve anlamsal özelliklerinin yanında yorumlama, değerlendirme gibi verilere de açık hâle gelmektedir. Tüm bunlardan hareketle bu çalışmada metin dilbilimin ana unsurları olan kavramlar ve çözümleme teknikleri doğrultusunda Sevinç Çokum'un *Rozalya Ana* adlı hikâyesi incelenmiştir. Hikâyede ana vatanlarından Özbekistan'a sürgüne gönderilen ve 44 yıl sonra tekrar vatanlarına dönen Kırımlı Müslümanların, vatanları için ayakta kalma mücadeleleri anlatılmıştır. Aç kalsalar da tüm zorluklara rağmen kendi vatanlarında kalmayı, yoksullukla baş etmeyi öğrenen halkın birlik ve beraberlik içinde zorbalıklardan, dayatmalardan sıyrılmaları işlenmiştir. Aynı zamanda sürgün olgusu altında temel karakter 'Rozalya Ana'dan hareketle 'kadın kimliği', kadının toplumdaki yeri ve önemi örtük olarak sorgulanmıştır. Arzu, istek ve hayalleriyle gerçek dünyanın zorlayıcı şartları arasında kalmış bu kadınların en büyük çelişkileri, içlerinde var olan kadınlık dünyasına karşılık dışlarında bütün güç şartlarıyla devam eden gerçek dünya olarak belirir.

Yapılan incelemeden hareketle; hikâyede kullanılan yinelemelerin rastgele oluşmadığı, bu yinelemeler arasında bir bağlantı olduğu, art ve ön gönderimler sayesinde hikâyenin kendi içinde bir bütünlük sağladığı, eksilteli cümle yapısının sıklıkla kullanıldığı, hikâyede açık bir şekilde anlatılan olayın yanında örtük anlatımın da kullanılması ile metnin yarım kalan noktalarının tamamlanmasının okuyucuya bırakıldığı gözlenmiştir. Öte yandan pençe sal-, yüreğini dağla-, gözü arkada kal-, baş ver- gibi deyim kullanımı; şavklan- (ışıl-da-), yalınlan- (alevlen-), kırıl- (öl-), daça (Rus evi), balaban (bala, çocuk), yır (ezgi, türkü), kaytarma (Kırım halk oyunu), tamgalı gök bayrak gibi farklı ya da yerel dil kullanımı; elceğiz, demetçik, dükkâncık, evcik, nef tenekecikleri, turp ve soğan demetçikleri gibi küçültme ekli sözcük kullanımı; Ayı Dağı, Salgır nehri gibi coğrafi kavram kullanımı, sıklıkla başvurulan benzetmeler, devrik tümce ve farklı tamlama kullanımları metnin içeriğini zenginleştiren biçimsel unsurlar olarak belirlenmiştir.

Hikâyede eşdizimsel örüntülerden hareketle 'neces (murdarlık)', 'kadın/kadınlık', 'yoksulluk', 'göç/sürgün', 'bağımsızlık/umut', 'baskı', 'soğuk' gibi motiflerinin öne çıktığı

gözenmiştir. Hikâyede göç konu edilmekle birlikte temel izlek, motiflere ve “Göç, göç, göç,..”, “Vatanımızda aç kalsak da razıyım.” gibi ana düşünce tümcelerine dayanarak “vatanından sürgün edilen insanların yaşadıkları güçlükler ve vatan sevgisi” olarak belirlenirken, alt izlek ise “İnsanoğlu budur işte. Aldıkça almak ister yeryüzü nimetlerini...” ana düşünce tümcesi üzerine kurulu “insan oğlunun aç gözlülüğü” olarak belirlenmiştir. Öte yandan “Kadın kimliği ve kadınların sürgüne, yokluğa karşı direnişi” de hikâyedeki alt izlek olarak değerlendirilmiştir.

Bu hikâye ile yazar, anavatan sevgisinin üstünde hiçbir şeyin olmadığını, vatan topraklarında yaşamının tüm yokluğa ve zorluğa rağmen önemini anlatmaktadır. Ezilen Kırım insanın çektiği cefaları duygusal bir tonla betimleyen metin, okuyucuya o dönemin genel durumu hakkında bilgi verirken, insanların vatanları için birlik ve beraberlik içinde tüm zorluklara göğüs gerebileceklerini de yansıtır. Ayrıca ‘neces’ motifi üzerinden Türk İslam kültürüyle Hristiyan Ortodoks kültürünün karşılaştırılması da sezilir. Metin içinde esenliksiz sözcük kullanımının fazlaca yer tutmasının hikâyedeki karamsarlık ve mutsuzluğun da bir göstergesi olduğu, bununla birlikte ısınmak için meydana yakılan ateş, derme çatma evleri yıkmak için gelen milislere karşı başta Rozalya Ana olmak üzere gösterilen direniş ve Rozalya Ana’nın evinin önüne dikilen gök bayrak bağımsızlığın ve umudun simgesi niteliğindedir. İstanbul’a okumak için giden İncinar da umudun ve aydın kadın kimliğinin temsilcidir. Metin dilbilimsel çözümleme ile biçimsel ve içeriksel olarak incelenen hikâyenin kendi içinde tutarlı bir görünüm sergilediği gözlenmiştir.

Kaynaklar

- Adalar, D. (2000). Arapça ve Türkçe ders kitaplarındaki “yardımlaşma” ve “arkadaşlık” konulu metinlerin karşılaştırılması: bir eşdizimsel örüntüleme çözümlemesi örneği. *Dil Dergisi*, 129, 63-84.
- Aksan, D. (1989). Kelimebilimi ve anlambilimi ölçülerinden yararlanarak bir yazı dilinin eskiliğini saptama yolları, I: Kavram alanı-kelime ailesi ilişkileri ve Türk yazı dilinin eksikliği üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1971*, TDK Yay.: 338, Ankara: TTK Basım Evi.
- Aydın, İ. ve Torusdağ, G. (2014). Türkçe öğretimi çerçevesinde yazınsal bir metin çözümleme örneği olarak Refik Halit Karay’ın *Garip Bir Hediye*’si. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(4), 109-134.
- Beaugrande, R.A., Dressler, W. (1981). *Introduction to text linguistics*. London and New York: Longman.
- Bailey, K. D. (1982). *Methods of social research* (2nd ed.). New York: The Free Press.
- Benveniste, E. (1994). *Genel dilbilim sorunları* (Çev. E. Öztokat), İstanbul: YKY.
- Bogdan, R. C., Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education*. Boston: Pearson Education Inc.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çokum, S. (2013). *Rozalya ana*. İstanbul: Kapı.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eken, N. T. (2016). Eşdizimlerin saptanmasına ve betimlenmesine yönelik kuram ve yaklaşımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 28-47.

- Galisson, R., Coste, D. (1976). *Dictionnaire de didactique des langages*. Paris: Hachette.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Kerimoğlu, C. (2016). *Genel dilbilime giriş* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kıran, Z., (Eziler) Kıran, A. (2010). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education*. USA: JB Printing.
- Ogden, C. K., Richards, I. A. (1923). *The meaning of meaning*. New York: Harcourt Brace-World.
- Özbent, S. (2013). Sözlüksel alan teorisi ve çeviri. *Diyalog*, 2, 55-66.
- Sönmez, V., Alacapınar, F. G. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Anı.
- Subaşı Uzun, L. (2007). “Öğrencilerin yazılı anlatım sürecindeki metinleştirme sorunları” içinde (ed.: S. Sever) *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, 693-701. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri.
- Taşgüzel, S. (2004). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında öğretici nitelikteki metinlerdeki eşdizimsel örüntülerin görünümü. *Dil Dergisi*, 125, 72-87.
- Torusdağ, G., Aydın, İ. (2018). *Metindilbilim ve örnek metin çözümlenmeleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Uçan, M. H. (2010). Söylem gösterge bilimi ve duygu değeri: Tevfik Fikret’in “Sitayış-i hazret-i padişahi” ve “Sis” şiirlerinde sevgi ve nefret. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XII (2), 31-50.

Extended Abstract

Purpose of the study

In this study, the story, which gave its name to Sevinç Çokum’s story book titled *Rozalya Ana*, is handled within the framework of a small-scale structure, and it is aimed to determine its motifs and basic theme in the frame of a collocational pattern with the recurring element, and to reveal the emotional value of the words and to exemplify the different language uses by Çokum.

Method

This research, which aims to reveal the motifs and the main theme in the story of Sevinc Cokum named *Rozalya Ana* from the collocational pattern of the words, was designed with the document analysis method. Sönmez and Alacapınar (2016) defined the document analysis as collecting and analyzing written visual materials. Written sources are books, magazines, edicts, memories, articles, novels, stories etc. The important thing here is that the researcher knows what, why, how and where to search.

In the study, the basic concepts such as ‘collocational pattern’ and ‘emotional value of words’ proposed by text linguistics and semiotics are used as data collection means. Content analysis was used to analyze the data obtained in the research. In qualitative studies, content analysis is used in the examination of documents (Merriam, 1998). Bogdan and Biklen (2007) defined content analysis as an objective and systematic review of verbal, written and other materials and organizing them according to certain themes.

Result

The texts are the basic building blocks of the reading-comprehension process. Therefore, a good text should provide a consistent view in the context of both micro and macro structures. How this order is achieved is determined by text linguistic analysis. With this analysis, the text becomes open to data such as interpretation and evaluation as well as its structural and semantic features. Accordingly, in this study, Sevinç Çokum's story of *Rozalya Ana* was examined in line with concepts and analysis techniques that are the main elements of text linguistics. In the story, the struggles of the Crimean Muslims, who were exiled to Uzbekistan from their homeland and returned to their homeland after forty-four years, were portrayed.

The plot of the story tells us that despite all the difficulties, the people who learn to cope with poverty, stay in their homeland and be stripped of bullying and imposition in unity and solidarity. Also, under the phenomenon of exile, the woman identity, place and importance of woman in society have been questioned implicitly via the main character 'Rozalya Ana'. The biggest contradiction of these women, who are stuck between the challenging conditions of the real world and their desires, wishes and dreams, is the real world continuing with all of its challenging conditions outside against the world of femininity continuing inside. On the other hand, the use of idioms such as 'pençe sal' (pain continues to affect), 'yüreğini dağla-' (harrow), 'gözü arkada kal-' (die or leave having left something under or a desire unaccomplished); use of different or local languages such as 'şavklan-' (shine), 'yalımlan-' (flame), 'kırıl-' (die), 'daça' (russian house), 'balaban' (child), 'yır' (folk song), 'kaytarma' (Crimean folk play), 'tamgalı gök bayrak' (sky-colored flag) ; use of words with a diminutive suffix such as 'elceğiz' (hands), 'demetçik' (small bunch), 'dükkançık' (small shop), 'evecik' (tiny house), 'turp ve soğan demetçikleri' (radish and onion bundles); use of geographic concepts such as 'Ayı Dağı' (Bear Mountain), 'Salgır Nehri' (River of Salgır); frequently used metaphors, inverted sentence and different noun phrases have been determined as stylistic elements that enrich the content of the text. Based on collocational patterns in the story, it has been observed that motifs such as 'filthiness', 'woman/womanhood', 'poverty', 'immigration/exile', 'independence/hope', 'pressure', 'cold' come to the forefront. Although the story is about migration, the main theme, based on the motifs and the main theme sentences such as "immigration, immigration, immigration, ..." and "I am willing to be in our homeland even if we are hungry" was determined as "the difficulties experienced by the people who were exiled from their homeland and the love of the homeland." On the other hand, "greed of the human son" was determined as the sub-theme in the story, based on the main sentence of "This is human being. He wants to get the blessings of the earth as he gets..." In addition, "women's identity and women's resistance to exile and poverty" was considered as another sub-theme in the story. With this story, the author explains that there is nothing above the love of homeland and the importance of living in the homeland despite all the absences and difficulties. The text, which depicts the emotional tone of the oppressed Crimean people with an emotional tone, informs the reader about the general situation of that period, and reflects that people can be up to all difficulties for their homeland within unity and solidarity. In addition, the comparison of the Turkish-Islamic culture and the Christian Orthodox culture is also perceived through the 'filthiness' motif. Although the use of non-euphoric words in the text is an indication of the pessimism and unhappiness in the story, the fire burnt to warm up in the square, the resistance against the militia who came to destroy the makeshift houses and the sky flag erected in front of the house of Rozalya Ana are the symbols of independence and hope. İncinar, who went to Istanbul to study, is also a representative of hope and an intellectual woman identity. It was observed that the story, which was analysed stylistically and contextually with a text linguistic analysis had a coherent view in itself.